

Zgodba iz knjižnega prvenca Tjaše Šapla Troha:

KO NI VEČ FAJN [resnična zgodba]

Vonj sveč je bil prvi, ki sem ga zaznala.

Ne tisti prijeten, domač vonj, ki te ogreje, ko zvečer prižgeš svečo ob kozarcu vina. Ta vonj je bil starejši, na nek čuden način celo modrejši, naložen z vsem, kar se je v tej kapeli zgodilo pred nami in kar se bo zgodilo za nami. Vonj, ki ne sprašuje, če smo pripravljeni. Samo objame nas in pusti počivati v njem.

Vzela sem brinovo vejico, mokro in hladno, jo nežno premaknila nad Aleksandrino žaro. Brin je dišal čisto, skoraj ostro, kot diši zrak po nevihti, kot nekaj, kar čisti in poslavlja hkrati. Moje roke so šle same, točno so vedele, kaj je treba narediti v mrliški vežici, tudi telo je vedelo, kaj je treba narediti, glava pa je bila popolnoma nekje drugje. Vozila sem miselni slalom med vsemi svečami in tistim udarnim vonjem ter vsem, kar se v takih prostorih dvigne na površje, čeprav si mislimo, da je globoko zakopano.

Aleksandri je bilo sedemindvetdeset let. Sedemindvetdeset let je ogromno življenja, za ga stisniti v eno žaro, eno žalostno sobo, en oktobrski popoldan. Stala sem ob njej in pomislila, koliko juter je videla, koliko zim prehodila, koliko besed izgovorila in koliko jih zadržala v sebi, ker čas ni bil pravi ali prostor ni bil varen ali ljudje niso bili pripravljeni poslušati, spet drugi pa slišati. Potem sem nehala računati, ker v kapelah računanje res nima smisla. Tam ima smisel samo biti. Z vsem, kar se dvigne iz lastnih kosti.

Neža je stala ob meni. Žalostna, ne zlomljena, tako kot zna samo ona, s tistimi svojimi očmi, ki nosijo hkrati smeh in globino, kot da nosi v sebi dve resnici in nobene ne skriva. Povedala mi je o zadnjem srečanju z babico. Da si je Aleksandra želela dočakati sto let. Da je to rekla samo nekaj dni pred smrtjo, z dostojanstvom, ki ga imajo ljudje, ki so preživeli dovolj, da ne prosijo več za nič, samo napovedujejo, mirno in odločno, kot se napoveduje vreme na prvem programu televizije.

In Neža ji je čutno, mehko in nadvse ranljivo rekla: "Babica, saj veš. Ni treba dočakati sto let. Ko ti življenje ne bo več fajn, lahko greš."

Obstajajo stavki, ki jih slišiš in veš, da so resnični, preden jih sploh razumeš. Ki gredo mimo glave naravnost v telo, kjer ostanejo, se ustalijo med rebri ali pod ključnico ali nekje, kjer je mehko in varno. To je bil eden od njih.

Potem me je Neža pogledala, tako kot zna samo ona, in rekla: "Gremo, ko ni več fajn, Tjaša."

V meni se je nekaj ustavilo. Ni bilo dramatično, nisem jokala. Samo tiho, mirno se je nekaj velikega ustavilo, kot se ustavi voda, ko najde ravno mesto.

Stala sem tam z brinovo vejico v mislih in vedela sem, da ne govori samo o Aleksandri.

Po poti domov sem nosila njen stavek s seboj, ga obračala in postavljala v različne prostore svojega življenja, kot bi merila, če se ujema. V koliko stvarih ostajam, ko ni več fajn? V koliko navadah, prepričanjih, odnosih, ki so nekoč cveteli in zdaj samo še nekako blede so? Kje čakam, namesto da bi šla? Kje požiram, namesto da bi pogledala? Zares pogledala. S povečevalnim steklom, če je treba.

Vprašanja so bila velika in tiha in nisem nanje odgovorila tisti dan. Samo hodila sem z njimi, kot se hodi z nečim dragocenim, kar še ni pripravljeno biti odloženo.

Ampak tisti stavek je pa ostal. In delal je svoje, počasi, v ozadju, kot dela vse, kar je resnično.

Mesece pozneje sem sedela za mizo z odpovednim pismom pred seboj.

Na šoli sem poučevala z vsem, kar sem imela, in to ni klišejska fraza. Ko sem vstopila v razred, sem pustila zunaj vse, kar ni bilo za tam – seznam opravkov, pozabljene položnice, tisto nenehno brenčanje, ki ga pozna vsaka mama štirih otrok. V razredu je bil samo ta dan, ta ura, ti mladostniki, ki so me gledali z očmi, ki še ne vedo zares, kako hitro lahko vse postane zapleteno. Poučevanje je bilo zame nekaj, kar je za nekatere ženske vrt ali peka sladice, tisto, kar te vrne v sebe, ko se izgubiš. Z dijaki sem bila rada, kot profesorica in kot človek. Vedno sem čutila, da jim imam nekaj za dati, in oni so jemali, kakor so znali, z mladimi rokami, včasih zaletavimi možgani in nadvse velikim, odprtim srcem.

Medtem, ko je bilo v razredu lepo, je bilo izven njega težko, včasih celo mučno.

Ne naenkrat, ne z enim samim dnem, ki bi ga lahko pokazala s prstom in rekla, tukaj. Počasi, tako kot se ohlaja voda, ki je bila enkrat vroča. Majhni, vztrajni občutki nepravilnosti, ki jih najprej ne vidiš, potem jih vidiš pa jim ne verjameš, potem jim verjameš pa misliš, da bo minilo, potem veš, da ne bo minilo, pa vseeno ostaneš, ker ostajanje je tisto, kar znaš. Ker so te naučili, da tiste, ki zdržijo, so močnejše od tistih, ki grejo. Da je odhod poraz in ostajanje vrednota, čeprav te vrednota počasi izprazni od znotraj, kot pulover, ki ga pereš znova in znova, ker je lep in ker je tvoj, in ki z vsakim pranjem izgubi malo barve, malo oblike, malo sebe, dokler ga nekega dne ne vzameš v roke in ga ne prepoznaš več.

In takrat sem se spomnila brinove vejice in Nežinega pogleda in stavka, ki sem ga nosila s seboj ves ta čas.

Ko ni več fajn, greš.

Fajn ni mišljeno površinsko. Ni lahkotnost ali odsotnost težav, ni nasmeh, ki ga pokažeš, ko te nekdo vpraša, kako si. Fajn je tisto, kar čutiš zjutraj v kosteh, še preden te doseže katera koli misel. Je tisto pristno, telesno, preden pridejo misli. Ko se zbudiš in telo, še preden odpre oči, ve, če je danes dan, ko je vredno vstati z vsem, kar je živo v tebi, ali dan, ko vstaneš samo zato, ker se zjutraj pač vstaja. In jaz sem vse pogosteje vstajala samo zato, ker se vstaja.

Nato sem napisala odpoved. Z roko, ki se ni tresla, ker sem bila prepričana. In pomirjena z odločitvijo. Ker sem imela besede za to, kar sem čutila, in besede so bile Nežine, a so postale moje, kot postanejo naše vse resnice, ki jih zares slišimo.

Toda zgodba se tu ne konča. Nadaljuje se v sobi, ki je dišala po novem.

Ko sem začela delati z odvisniki prepovedanih drog, sem v prvem tednu spoznala fanta, ki mu še ni bilo osemnajst let. Sedel je nasproti mene, z rokami v žepu in z očmi, ki so bile hkrati in stare in otroške. Take oči, ki jih ima nekdo, ki je videl preveč in ki si vseeno še upa sanjati. Nisem vedela, kaj pričakovati. Vedela sem samo, da sem tam - zopet, z vsem, kar imam.

Povedal mi je, da bi rad bil vojak. »Ker vojaki so spoštovani,« je rekel in on si želi biti spoštovan. Rekel je preprosto, brez sramu, kot pove otrok, kaj si želi za rojstni dan, preden se nauči, da so nekatere želje prenevarne ali prevelike za jih glasno povedati. Dodal je, da ne zdaj, ampak pri dvaindvajsetih, triindvajsetih, ko bodo droge preteklost. Da si želi biti tudi oče. Enkrat. Ampak ne zafiksan oče.

Njegove besede so segle v dno moje duše.

Sedela sem tam in ga gledala in v meni se je prebudilo tisto, kar se prebudi samo, ko si bil blizu nečesa podobnega, ne na istem mestu, ampak s podobnimi občutki. V tistem prostoru, kjer hodiš naprej, ker hodiš, kjer požiraš, ker je požiranje edino, kar poznaš, kjer si tako navajen živeti pod svojo resnico, da je ne vidiš več kot resnico, samo kot zrak, ki ga dihaš.

Razumela sem ga. Ne iz teorije. Iz lastnih nog, ki so hodile naprej, ko bi morale obstati. Iz tistega stavka ob brinovi vejici, ki mi je dal besede za tisto, kar sem čutila, preden sem imela besede.

Čez malo več kot leto dni je umrl.

To pišem tiho, ker tihe stvari ne kričijo. Samo te besede postavim sem in jim pustim, da so tu. Osemnajst let, vojak pri dvaindvajsetih, oče nekoč, ne zafiksan. In potem nič. Nič več.

Včasih se sprašujem, če je imel v svojem življenju koga, ki bi mu rekel tisto, kar je Neža rekla Aleksandri. Ne o odhodu, o tem, da je vredno ostati, da so sanje o vojski in očetovstvu resnične in dosegljive in da si jih zasluži. Da je fajn možno izkusiti. Da življenje ni samo tisto, kar pozna zdaj.

Nežina babica je vedela, kdaj je čas za odhod. Sedemindvetdeset let je živela in na koncu je samo udejanjila, da je dovolj. Brez opravičevanja. Preprosto in pošteno, kot so poštene samo zelo stare ali zelo modre ženske, včasih pa oboje hkrati.

Jaz se tega še vedno učim. Da grem, ko ni več fajn. In da ostanem, ko je.

Ker življenje ni vedno fajn, je pa lepo.